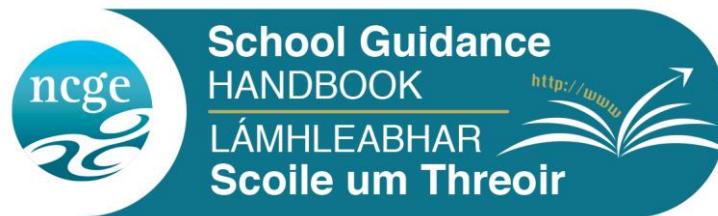

Ag Cur i gCoinne Fadhbanna Bulaithe/Íospartach i Scoileanna: Ag Tacú leis an Treoirchomhairleoir.

Conor Mc Guckin
Ollamh Cúnta le Síceolaíocht Oideachais
Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath

Lucie Corcoran
Iarrthóir Ph.D.
Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath

Arna fhoilsiú ag an Lárionad Náisiúnta um Threoir san Oideachas (LNTO) mar alt don Lámhleabhar Scoile um Threoir

Clár an Ábhair

Achoimre	3
Eochairfhocail	3
Cad is Bulaíocht ann?	4
Cé Mhád a bhfuil baint acu le Fadhbanna Bulaíochta/Íospairteach?	5
Cineálacha agus Éifeachtaí na Bulaíochta	7
Polasaí agus Reachtaíocht	8
Polasaí Reachtaíochta in Éirinn	8
Conas a Bhaineann Dlí na hÉireann le Bulaíocht	11
Acmhainní: Bulaíocht agus Cibearbhulaíocht	12
Cur Chuige Scoile Uile	12
“Cool Schools”	13
Seicphointí	13
VISTA: <i>Violence in Schools Training Action</i>	14
Tionscnamh Frithbhulaíochta Iorras	14
Cibearbhulaíocht a Chomhrac	14
Plé agus Conclúid	16
Beathaisnéisí	16
Tagairtí	17

Achoimre

Is éard is aidhm leis an gcaibidil reatha an t-eolas riachtanach clasaiceach agus comhaimseartha a sholáthar le Treoirchomhairleoirí chun tuiiscint a fháil agus pleanáil a dhéanamh maidir leis an iliomas léirithe d'fhadhbanna le bulaithe/íospartaigh a bhíonn i measc scoláirí agus pobal scoile i gcoitinne (e.g. Mc Guckin & Lewis, 2003). Cé go ndírítear aird ar fhiosrú faoina bhfuil ar eolas againn faoi láthair maidir le nádúr, minicíocht, comhchoibhneas agus an bainistiú ar bhulaíocht thraidisiúnta 'f2f' (aghaidh ar aghaidh) (Mc Guckin, Cummins, & Lewis, 2010), scrúdaíonn an chaibidil freisin leagan níos láithrí agus níos comhaimseartha de bhulaíocht, ceann a léiríonn forluí leis an taithí de bheith páirteach i bhfoirmeacha f2f d'fhadhbanna bulaithe/íospartach– cibearbhulaíocht (Juvonen & Gross, 2008). Ag tarraingt ar thorthaí taighde ó thograí taighde ordaithe ag an AE a rinneadh le déanaí nó atá ar siúl faoi láthair (e.g. COST Action IS0801, CyberTraining, CyberTraining 4 Parents), bréagnaíonn an chaibidil roinnt de na miotais faoin gcibearbhulaíocht agus tugtar ácmhainní tráthúla agus ábhair thagartha le húsáid láithreach ag Treoirchomhairleoirí ina gcuid oibre le scoláirí, tuismitheoirí, agus other gairmeoirí. Cé go ndírítear neart airde ar f2f agus cibearbhulaíocht, mar is cóir, tugann an chaibidil meabhrú tráthúil gur chóir a bheith ar an airdeall i gcoinne foirmeacha eile d'fhadhbanna bulaithe/íospartach, amhail bulaíocht ar dhaoine faoi mhíchumais (Purdy & Mc Guckin, 2011) agus fóibe faoi dhaoine a mbíonn stíl mhaireachtála mhalartach acu (Minton, 2012). Mar chríoch, tugtar aird mar is cuí ar chomhthéacs polasaí agus dlí na gceisteanna seo, le treoracha i dtreo acmhainní breise cuí d'fhonn cuidiú le rannpháirtíocht léitheoirí leis an eolas reatha maidir le fadhbanna bulaithe/íospartach. Is í an aidhm ná obair i dtreo timpeallachtaí oideachais níos suaimhní, cinn a chuidíonn le scoláirí barr a gcumais a bhaint amach le cosaint ón dochar agus ó thionchair dhíobhálacha sláinte.

Eochairfhocail

Treoirchomhairleoir, bulaíocht, cibearbhulaíocht, scoileanna, scoláirí, tacaíocht.

Cad is Bulaíocht ann?

Is féidir breathnú ar bhulaíocht mar chineál ionsaitheachta a bhfuil comhthéacs sóisialta aici, sa mhéid is go dtarlaíonn sí i gcoitinne i measc grúpaí sóisialta a mbíonn caidreamh rialta acu (Björkqvist, Ekman, & Lagerspetz, 1982). Tá an iliomad sainmhínithe déanta ar an mbulaíocht ag lucht teoirice agus taighde, ach in oideachas na hÉireann, tugtar treoir dúinn sa mhéid a bhí le rá ag an Roinn Oideachais ag an am (DE, 1993), a shainmhíníonn bulaíocht mar seo a leanas:

“... ionsaitheacht arís agus arís eile, ó bhéal, síceolaíoch nó fisiciúil a dhéanann duine nó grúp i gcoinne daoine eile. Is ar éigin a d’fhéadfaí bulaíocht a thabhairt ar eachtraí aonair d’iompraíocht ionsaitheach, nár chóir a chosaint. Ach nuair a bhíonn an iompraíocht córasach agus leanúnach, is bulaíocht atá ann.” (lch. 2)

Aontaítear go forleathan i measc taighdeoirí (Olweus, 1993, 1997; O’Moore & Minton, 2004; Rigby, 2002) go bhfuil trí phríomhchritéar ann chun iompraíocht bulaíochta a shainaithint:

1. Athdhéanamh na hiompraíochta;
2. Éagothroime cumhachta idir an bulaí (na bulaithe) agus an t-íospartach (na híospartaigh);
3. Rún le díobháil a dhéanamh.

Ach molann O’Moore agus Minton (2004) go mbeadh eisceacht ann do na critéir seo, sa mhéid is nach mbíonn athdhéanamh na hiompraíochta bulaíochta riachtanach i gcónaí. Maíonn siad gur féidir le heachtra amháin tromchúiseach de bhulaíocht a bheith ina chúis le mothúchán leanúnach de bhagairt.

Mar thoradh ar éifeachtaí athraitheacha na rochta forleathana ar Theicneolaíochtaí Faisnéise agus Cumarsáide, ní mór dúinn anaoid idirdhealú a dhéanamh idir bulaíocht thraidisiúnta nó f2f (Mc Guckin, Cummins, & Lewis, 2010) agus cibearbhulaíocht. Le cibearchumarsáid tagann an iliomad gnéithe éagsúla chun cinn maidir le fadhbanna bulaithe/íospartach, amhail an fhéidearthacht go mbeidh lucht féachana an-ard ann mar fhinnéithe ar an ábhar bulaíochta (Kowalski, Limber, & Agatson, 2008), agus mar sin ní mó sainmhíniú eile a thabhairt. Cé nach bhfuil comhaontú sroichte fós maidir leis an sainmhíniú ar chibearbhulaíocht, fanann an sainmhíniú luath ó Smith et al. (2008) cóngarach do na critéir don bhulaíocht thraidisiúnta, ag tabhairt sianmhíniú ar an gcibearbhulaíocht mar seo a leanas:

“... Gníomh ionsaitheach d’aon ghnó a dhéanann grúpa nó duine, ag baint úsáide as foirmeacha leictreonacha de theagmháil, arís agus arís eile thar am i gcoinne íospartaigh nach bhfuil ábalta é féin nó í féin a chosaint go héasca.” (lch. 376)

Cé gur féidirbulaíocht thraidisiúnta a rangú i gcoitinne mar bhulaíocht fhisiciúil, ó bhéal, shóisialta nó chaidreamhach (Galen & Underwood, 1997; O’Moore & Minton, 2004; Rigby, 2002; Smith et al., 2008; Wang, Iannotti, & Nansel, 2009), is féidir cibearbhulaíocht a rangú de réir an mheáin a úsáidtear chun na híospartaigh a ionsaí, amhaic teachtaireacht téacs nó

suíomh gréasáin (Smith et al., 2008), nó de réir na cineálach iompraíochta a léiríonn an bulaí, amhail pearsanú nó dísbheagadh (Willard, 2007).

I measc na bhfoirmeacha de bhulaíocht tá: bulaíocht ar bhonn fóibe i dtaca le stíleanna maireachtála roghnacha; bulaíocht ar bhonn míchumais; bulaíocht ghnéasach; agus bulaíocht cine. Is í bulaíocht ar bhonn fóibe i dtaca le stíleanna maireachtála roghanacha (Minton, 2012) an bhulaíocht a thagann de bharr claonadh i gcoinne daoine atá ina mbaill d'fhochultúr roghnach (e.g. cultúr gotach). Baineann bulaíocht ar bhonn míchumais (Purdy & Mc Guckin, 2011) le bulaíocht atá ina "... iompraíocht nimhneach, maslach nó bhagarthach a bhaineann le míchumas a shamhlaítear nó atá ann le fírinne" (Fóram Frithbhulaíochta Thuaisceart Éireann: NIABF, 2010). Sa Ríocht Aontaithe, tugann Cumann Náisiúnta um Chosaint Leanáí (NSPCC) sainmhíniú ar bhulaíocht ghnéasach mar seo a leanas "Iompraíocht bulaíochta ar bith, cé acu fisiciúil nó neamhfhisiciúil, atá bunaithe ae ghnéasacht nó inscne duine. Is é nuair a bhaintear úsáid as gnéasacht nó inscne mar uirlis ag buachaillí nó cilíní i gcoinne buachaillí nó cailíní eile – cé gur mó a úsáidtear í i gcoinne cailíní. Is féidir í a dhéanamh os comhair an duine, taobh thiar dá ndroim nó trí úsáid a bhaint as teicneolaíocht." Áiríonn bulaíocht ghnéasach iompraíochtaí amhail duine a dhíbheagadh maidir lena saol gnéis, greann a dhéanamh faoi dhuine as a bheith homaighnéasach, focaill ghnéasacha a úsáid chun duine a ghortú, nó ráflaí a scaipeadh faoi ghnéasacht nó faoi shaol ghnéasach duine. Tagraíonn bulaíocht cine d'iompraíochtaí amhail maslaí ciníocha a úsáid, garifítí, greann a dhéanamh faoi chúltúr duine, nó geáitsí a dhéanamh atá maslach (Whitted & Dupper, 2005).

Ón athbhreithniú seo, is léir cé chomh tábhachtach is atá sé go mbeidh Treoirchomhairleoirí ar an eolas faoi na cineálacha éagsúla d'iompraíocht bulaíochta agus go dtugtar aghaidh ar gach cineál bulaíochta, i dtéarmaí polasaí a dhearadh go comhoibríoch, ardchaighdeáin cleachtais a chruthú i measc phobal na scoile, agus gníomh cuí agus leanúnach a dhéanamh nuair is gá. Sa roinn seo a leanas déanfar plé faoi mhicniíocht agus éifeachtaí na bulaíochta, a léiríonn an gá le haghaidh a thabhairt ar fhadhbanna bulaithe/íospartach i ngach scoil Éireannach.

Cé Mhéad a bhfuil baint acu le Fadhanna Bulaíochta/Íospairteach?

In Éirinn, tá fliúirse de thaighde iontaofa déanta le 25 bliain anuas maidir le fadhanna bulaithe/íospartach. Léiríonn Tábla 1 na torthaí ó staidéar náisiúnta ar fhadhbanna bulaithe/íospartach in Éirinn i measc scoláirí bunscoile (n = 9,599) agus iar-bhunscoile (n = 10,843) idir ocht mbliana d'aois agus 18 mbliana d'aois (O'Moore, Kirkham & Smith, 1997). Is léir ó na torthaí minicíochta seo gur cosúil go bhfuil meath ag teacht ar an mbulaíocht thraidisiúnta ag leibhéal na bunscoile. Ach thuairiscigh líon suntasach de leanáí go raibh taithí acu ar fhadhbanna bulaithe/íospartach ag an dá leibhéal. Chomh maith leis na torthaí a chuirtear i láthair i dTábla 1, thuairiscigh O'Moore et al. (1997) gi raibh thar ar hcúigiú de leanáí bunscaoile agus duine as gach deichniúr de pháistí iar-bhunscoile thíos le bulaíocht le linn na gcúig lá roimhe.

Tábla 1. Coitiantacht agus minicíocht d'fhadhanna bulaithe/íospartach traidisiúnta i measc daltaí scoile Éireannacha (O'Moore, Kirkham & Smith, 1997).

Íospartha i rith an téarma roimhe seo			Rinne bulaíocht ar dhaoine eile i rith an téarma roimhe seo		
Uair nó dhó	Uaireanta %	Uair sa tseachtain	Uair nó dhó	Uaireanta %	Uair sa tseachtain

	%		nó níos minice %	%		nó níos minice %
Bunscoil	18.6	8.4	4.3	19.9	5.1	1.4
Iar-bhunscoil	10.8	2.9	1.9	11.5	2.4	<1

Níos déanaí fós, rinne O'Moore agus Minton (2009) taighde chun scrúdú a dhéanamh ar thaithí ar fadhbanna bulaithe/íospartach (bulaíocht thraidisiúnta agus cibearbhulaíocht) i measc 2,794 scoláire iar-bhunscoile (féach Tábla 2). Fuair siad amach, i dtaca le bulaíocht ghinearálta (idir bhulaíocht thraidisiúnta agus chibearbhulaíocht), gur thuairiscigh thar ar dhuine as gach cúigear scoláire go raibh siad thíos le bulaíocht uair nó dhó le cúpla mí anuas, ach gur fhulaing níos lú ná duine as deichniúr íospairt níos minice. Ina theannta sin, rinne thar ar dhuine as gach cúigear bulaíocht ar dhaoine eile uair nó dhó, agus rinne thart ar dhuine as gach fiche bulaíocht ar dhaoine eile níos minice. Maidir le cibearbhulaíocht go sonrach, fuair O'Moore agus Minton (2009) amach gur thuairiscigh thart ar dhuine as gach deichniúr gur fhulaing siad bulaíocht uair nó dhó, agus is fíor-bheagán a thuairiscigh gur fhulaing siad níos minice. Ar an dóigh chéanna, ba mhionlach beag den sampla iad na daoine a thuairiscigh go ndearna siad cibearbhulaíocht ar dhaoine eile. Ar an iomlán, bhí thart ar thrian de scoláirí (30.2%) a d'fhulaing bulaíocht ar scoil, agus bhí thart ar leath an mhéid sin scoláirí (14.2%) a bhí thíos le cibearbhulaíocht. I measc na modhanna cibearbhulaíochta ba choitianta a thuairiscigh an sample scoláirí bhí: teachtaireachtaí téacs maslacha; pictiúir nó gearthóga físe ghránna; glaonna gutháin maslacha; agus masla ar shuíomhanna líonraí sóisialta. Tugann an sá staidéar (O'Moore et al., 1997, O'Moore & Minton, 2009) fianaise faoin líon suntasach de leanaí scoile na hÉireann a bhfuil taithí acu ar fhadhbanna bulaithe/íospartach. Go deimhin, léirigh O'Moore agus Minton (2009) i ndiaidh dhá bhliain déag, gur fhan fadhbanna traidisiúnta bulaithe/íospartach réasúnta coitianta, agus leis an bhfírinne a rá is léir gurb í an chibearbhulaíocht is cúis le hardú i fadhbanna ginearálta bulaithe/íospartach i rith an ama seo.

Tábla 2. Coitiantacht agus minicíocht d'fhadhbanna fadhbanna bulaithe/íospartach le cibearbhulaíocht i measc daltaí scoile na hÉireann (O'Moore & Minton, 2009).

Fadhbanna bulaithe/íospartach i gcoitinne le cúpla mí anuas (cibearbhulaíocht san áireamh)				Cibearbhulaíocht go sonrach le cúpla mí anuas			
Íospartha		Rinne bulaíocht ar dhaoine eile		Íospartha		Rinne bulaíocht ar dhaoine eile	
Uair nó dhó %	Níos minice %	Uair nó dhó %	Níos minice %	Uair nó dhó %	Níos minice %	Uair nó dhó %	Níos minice %
21.7	8.5	19.7	5.2	11.4	2.8	7.1	1.6

Cineálacha agus Éifeachtaí na Bulaíochta

Tugann cuid mhaith den litríocht le tuiscint go dtuairiscíonn buachaillí rannpháirtíocht níos mó sa bhulaíocht, mar íospartaigh agus mar bhulaithe freisin (Alsaker & Brunner, 1999; Whitney & Smith, 1993). Ina theannta sin, maidir le cineálacha bulaíochta tá fianaise ollmhór go léiríonn buachaillí rannpháirtíocht níos mó sa bhulaíocht fhisiciúil ach go mbíonn cailíní níos rannpháirtí sa bhulaíocht shóisialta nó chaidreamhach (Fonzi, et al., 1999; O'Moore, Kirkham, & Smith, 1997; Smith & Shu, 2000). Mar sin féin, is beag soiléire atá ann maidir leis na difríochtaí ó thaobh inscne de sa chibearbhulaíocht, le roinnt taighdeoirí ag aimsiú minicíochta níos mó den chibearbhulaíocht i measc buachaillí (Kowalski & Limber, 2007; O'Moore, 2012) agus leibhéal níos mó de íospairt i measc cailíní (Kowalski & Limber, 2007; O'Moore, 2012; Smith et al., 2008). Is léir go bhfuil gá le tuilleadh taighde chuin tuiscint níos doimhne a fháil ar an ngné seo den chibearbhulaíocht.

Tá fliúirse fianaise ann maidir leis na héifeachtaí is féidir a bheith ag an mbulaíocht thraidisiúnta orthu siúd a bhíonn páirteach mar bhulaithe, mar íospartaigh, agus mar bhulaithe-íospartaigh (i.e. iad siúd a dhéanann bulaíocht ar dhaoine eile agus atá ina n-íospartaigh freisin). Cé gur féidir go mbainfidh nó nach mbainfidh bulaithe traidisiúnta leas as a gcuid iompraíochta sa ghearrthéarma, tá siad nasctha le torthaí diúltacha fadtéarma amhail:

- Ciontóireacht (Farrington, Loeber, Stallings, & Ttofi, 2011);
- Deacrachtaí le meabhairshláinte / oiriúnú (Gibb, Horwood, & Fergusson, 2011).

Tá íospairt thraidisiúnta nasctha le:

- Féinmhuinín íseal (Corcoran, Connolly, & O'Moore, 2012; O'Moore & Kirkham, 2001);
- Dúlagar (Hawker & Boulton, 2000);
- Idéú féinmharaithe (Mills, Guerin, Lynch, Daly, & Fitzpatrick, 2004).

Fuarthas amach go mbíonn na torthaí is meas ag bulaithe-íospartaigh traidisiúnta i dtéarmaí oiriúnaithe agus folláine síceolaíochta (Cook, Williams, Guerra, Kim, & Sadek, 2010; Flaspohler, Elfstrom, Vanderzee, Sink, & Birchmeier, 2009). Tá rannpháirtíocht i bhfadhbanna bulaithe/íospartach nasctha freisin le gnóthachtáil íseal acadúil (Glew, Fan, Katon, Rivara, & Kernic, 2005), rud a aibhsíonn an tábhacht atá le freagairt éifeacht scoile.

Toisc gur rud í a tháinig chun cinn le déanaí, is beag atá ar eolas faoin tionchar atá ag an rannpháirtíocht sa chibearbhulaíocht. Ach léiríonn an taighde go dtí seo go bhfuil baint ag an íospairt ó chibearbhulaíocht leis na nithe seo a leanas:

- Féinmhuinín níos ísle (Patchin & Hinduja, 2010);
- Méadú ar dhúlagar (Gradinger, Strohmeier, & Spiel, 2009; Machmutow, Perren, Sticca, & Alsaker, 2012);
- Méadú ar fhéindíobháil agus ar idéú féinmharaithe (Hay & Meldrum, 2010).

Is léir go mbíonn riosca pearsanta ann do chách a mbíonn baint acu le gach cineál de bhulaíocht agus íospairt. Mar sin féin, ba choir go ndéanfadh tionchar na bhfadhbanna bulaithe/íospartach ar ghnóthachtáil acadúil agus sláinte agus folláine Treoirchomhairleoirí a ghríosadh lena chinntiú go mbeidh polasaithe agus gnásanna imeachta ar bun chun iompraíocht dá leithéid a chomhrac.

Polasaí agus Reachtaíocht

Polasaí Reachtaíochta in Éirinn

Forbraíodh ‘Tús Aite do Leanaí – Treoir Náisiúnta do Chosaint agus Leas Leanaí 2011’ ag an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige (2011) d’fhonn treoir a thabhairt d’eagraíochtaí maidir le cosaint leanaí. Go sonrach, tugann an foilseachán treoir maidir le cad is gá a dhéanamh chun leanaí a chosaint, conas ba chóir na bearta sin a chur i gcrích, agus cé tá freagrach as na bearta seo i ngach eagraíocht. Pléann Alt 9.4 den doiciméad le cosaint leanaí i dtaca le bulaíocht, agus tugtar míniú ann ar na foirmeacha éagsúla den bhulaíocht. Cé go n-aithnítear go bhfuil freagracht ag boird bhainistíochta scoileanna chun polasaí a chur i bhfeidhm a phléann le bulaíocht agus chun a chinntiú go bhfuil muinteoirí ar an eolas faoin bpolasaí seo agus faoi na nósanna imeachta ábhartha, deirtear freisin gur chóir dul i gcomhairle le Seirbhísí Leanaí agus Teaghlaigh FSS nuair a bhíonn eachtra bulaíochta an-thromchúiseach. Tugtar treoir d’údaráis scoile freisin aird a bheith acu ar an gcomhairle atá ann cheana agus ar na Treoirlínte maidir le hIompraíocht Bhulaíochta i mBunscoileanna agus in Iar-bhunscoileanna a Chomhrac (DE, 1993).

Sna Treoirlínte seo (DE, 1993) tugtar treoir do bhainistíocht scoileanna maidir le sainmhíniú, cineálacha agus éifeachtaí na bulaíochta. Tugtar treoir iontu freisimn maidir leis comharthaí, siomptóim agus treithe féideartha d’fhadhbanna bulaithe/íospartach, agus tugtar treoir freisin maidir leis an gcosc ar bhulaíocht, agus maidir le polasaí scoile a chruthú. Míníonn na treoirlínte an tábhacht le Cur Chuige Scoile Uile (WSA) a ghlacadh chun cur i gcoinne fadhbanna bulaithe/íospartach i scoileanna. Go sonrach, moltar do bhainistíocht scoileanna polasaí scoile a bhunú “... i ndiaidh comhairliúcháin leis na páirtithe leasmhara ar fad atá i gceist, i.e., foireann teagaisc agus foireann eile, daltaí agus tuismitheoirí/caomhnóirí. Tá sé riachtanach go mbeadh an polasaí scoile glactha i gcoitinne ag na páirtithe in oideachas na ndaltaí. Ar an dóigh sin, is féidir leis a bheith éifeachtach ó thaobh iompraíochta bulaíochta a chosc agus déileáil léi freisin.” (DE, 1993, lch. 12).

Maidir le polasaí frithbhulaíochta scoile a fhorbairt, molann an DE (1993) go mbeadh na gnéithe seo a leanas san áireamh:

- Éiteas scoile dearfach le fócas ar mheas ar an duine;
- Ardú feasachta go meastar gur iompraíocht neamhinghlactha í an bhulaíocht i measc na bainistíochta scoile, muinteoirí, daltaí, agus tuismitheoirí / caomhnóirí; maoirsiú agus monatóireacht a chur i bhfeidhm chun an bhulaíocht a chomhrac ar fud na réimsí uile de ghníomhaíocht na scoile le cúnaimh ó scoláirí;
- Nósanna imeachta a dhearadh chun fadhbanna bulaithe/íospartach a nótaíl agus a thuairisciú mar chuaid dhílis de Chod Iompraíochta agus Araíonachta na Scoile;
- Tacaíocht a sholáthar d’íospartaigh, bulaithe, agus piaraithe - comhairleoireacht san áireamh;

- Gníomhaireachtaí áitiúla a áireamh sa chomhrac i gcoinne na bulaíochta mar chineál iompraíocht frith-shóisialta toisc go bhfuil sé inmhianaithe pobal leathnaithe na scoile taobh amuigh de na tailte scoile a bheith páirteach;
- Athbhreithniú agus meastóireacht leanúnach ar éifeachtacht phoalsaí frithbhulaíochta na scoile chun measúnú a dhéanamh ar choitiantacht agus cineálacha na bulaíochta laistigh den scoil.

Cé gur eisíodh na treoirlínte seo i 1993, tá siad ábhartha fós agus ba chóir iad a léirmhíniú i gcomhthéacs na gcúinsí agus an eolais reatha, le fóacs ar éiteas scoile láidir a fhorbairt, ní hamháin a bhíonn i gcoinne na bulaíochta, ach a chothaíonn mothúchán cineáltachta agus pobail i measc na foirne agus na scoláirí. Agus é d'aidhm aige fadhbanna bulaithe/íospartach a chomhrac, bhí an Fóram Frith-Bhulaíocht ann an 17 Bealtaine 2012 ag an Roinn Oideachais agus Scileanna (i gcomhar leis an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige), d'fhonn ligean do pháirtithe leasmhara (saineolaithe, grúpaí tacaíochta, ionadaithe ó earnáil an scoileanna lena n-áirítear tuismitheoirí agus scoláirí) chun fiosrú a dhéanamh faoi chuir chuige éagsúla chun aghaidh a thabhairt ar an mbulaíocht i scoileanna. Chomh maith leis an bhFóram, bhnaigh an tAire Oideachais Grúpa Oibre Frith-Bhulaíochta agus é de shainchúram aige Treoirlínte 1993 a nuashonrú, le fócas sainiúil ar dhul i ngleic le bulaíocht homafóbach, cibearbhulaíocht, agus bulaíocht cine. Glacadh le torthaí an Ghrúpa Oibre (Plean Gníomhaíochta maidir le Bulaíocht: Roinn Oideachais agus Scileanna [DES], 2013) agus foilsíodh iad in Eanáir 2013. Tá céim an fhorfheidhmithe den Phlean Gníomhaíochta ar bun anois, le soláthar tosaigh de €500,000 (do 2013) chun tacú leis an obair agus na tosaíochtaí a aithnítear sa Phlean Gníomhaíochta.

Sa Phlean Gníomhaíochta aithníodh 12 bheart atá fairsing agus uailmhianach:

1. Tús a chur láithreach leis an bhforbairt ar nósanna imeachta náisiúnta frithbhulaíochta do bhunscoileanna agus d'iar-bhunscoileanna a áireoidh teimpléad do pholasaí frithbhulaíochta agus teimpléad chun eachtraí bulaíochta i scoileanna a thaifeadh. Mhol an grúpa oibre go bhforbrófaí na nósanna imeachta nua seo i gcomhar le leis na Páirtithe Oideachais agus go mbeidís réidh faoi Mheán Fómhair 2013. Thiochfaidís sin san ionad ar na treoirlínte 1993 agus an teimpléad polasaí 2006 a d'eisigh an Roinn Oideachais agus Scileanna;
2. Athbhreithniú ar an soláthar ón tSeirbhís Tacaíochta d'Oiliúint Múinteoirí chun riachtanais oiliúna a aithint agus chun tacú le freagra chuí i dtaca le Forbairt Ghairmiúil Leanúnach (FGL);
3. Forbairt chomhordaithe ar oiliúint agus acmhainní do bhoird bhainistíochta agus tuismitheoirí;
4. Ba chóir múnlaí atá ann cheana don mheastóireacht ar OSPS agus do mheastóireachtaí scoile uile (WSE) a oiriúnú trí cheistneoirí a leasú agus ar bhealaí eile chun níos mó bailiú fianaise a áireamh i dtaca le héifeachtacht ghníomhartha na scoile chun cultúr dearfach scoile a chruthú agus chun an bhulaíocht a chosc agus a chomhrac;
5. Meastóireacht théamach ar an mBulaíocht i Scoileanna le déanamh ag Cigireacht na Roinne Oideachais;

6. Mar chuid d'Fhéinmheastóireacht Scoile, ba chóir tacaíocht a thabhairt do scoileanna féinmheastóireacht a dhéanamh ar a n-éifeachtacht chun cultúr dearfach scoile a chruthú agus chun an bhulaíocht a chosc agus a chomhrac t;
7. Suíomh gréasáin nua frithbhulaíochta náisiúnta a bhunú;
8. An Roinn Oideachais agus Scileanna le tacú le Seachtain i gCoinne na Bulaíochta Homafóbaí de chuid BeLong To *Stand Up Awareness*;
9. Tacaíocht le feachtas sna meáin dírithe ar chibearbhulaíocht agus dírithe go sonrath ar dhaoine óga mar chuid den Lá an Idirlín Níos Sábháilte 2013;
10. Taighde le déanamh ag an Údarás Náisiúnta Míchumais maidir le tacaí éifeachtacha do leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu;
11. Taighdelle héascú ag an Oifig Náisiúnta um Fhéinmharú a Chosc maidir le coitiantacht agus tionchar na bulaíochta nasctha leis na meáin shóisialta ar mheabhairshláinte agus iompraíocht fhéinmharfach i measc daoine óga;
12. Beartais mhúscailte feasachta, lena n-áirítear treoirlínte maidir le cineálacha agus foirmeacha uile na bulaíochta, do lucht déanta beartais agus don fhoireann eile i ngníomhaireachtaí stáit a oibríonn in earnáil na scoileanna.

Ó léamh gonta ar na 12 bhearta seo, agus cur i bhfeidhm leanúnach a Phlean Gníomhartha, is léir gur chóir do Threoirchomhairleoirí an Plean Gníomhaíochta a léamh in éineacht leis an gcaibidil seo, agus a gcumais ceannaireachta a thaispeáint trína chinntiú go mbíonn bearta agus cleachtais frithbhulaíochta scoile daingean agus iomchuí.

Foilsithe ag an Roinn Oideachais agus Scileanna in Eanáir 2013, agus iad nscatha go dlúth le ceist na bhfadhbanna bulaithe/íospartach, ab ea treoirlínte náisiúnta maidir le meabhairshláinte dhearfach a chur chun cinn maraon le cosc ar fhéinmharú in iar-bhunscoileanna (Folláine in Iar-Bhunscoileanna. Treoirlínte do Chothú na Meabhairshláinte agus do Chosc an Fhéinmharaithe: DES, 2013). Mar atá le fadhbanna bulaithe/íospartach, samhlaíonn na Treoirlínte nua seo meabhairshláinte agus cosc an fhéinmharaithe mar Ghníomhaíocht Scoile Uile, le ról ag gach duine i bpobal na scoile, agus tacaíocht á sholáthar i gcontanam: Tacaíocht do Chách, Tacaíocht do Roinnt, agus Tacaíocht do Bheagán. Arís, tá ról lárnach agus údarásach an Treoirchomhairleora ríthábhachtach chun na Treoirlínte seo a chur in iúl agus a chur i bhfeidhm agus sa nasc le polasaithe agus nósanna imeachta frithbhulaíochta agus procedures.

Creatais ea COST (*European Cooperation in Science and Technology*) a thacaíonn le comhoibriú i measc eolaithe agus taighdeoirí ar fud na hEorpa. Aschur le déanaí de chuid COST Gníomh IS0801 'Cyberbullying: Coping with negative and enhancing positive uses of new technologies, in relationships in educational settings' (<https://sites.google.com/site/costis0801>), ab ea foilsíú 'Guidelines for preventing cyberbullying in the school scoil environment: A review and recommendations' (Almeida et al., 2012). Tháinig an foilseachán mar thoradh ar anailís chriticiúil ar 54 treoirlíne náisiúnta ó 27 tír a bhain le déileáil leis an gcibearbhulaíocht. Rinneadh measúnú ar threoirlínte maidir lena spriocghrúpaí, eadhon tuismitheoirí, daoine óga, scoileanna, agus muinteoirí. Cuireadh roinnt torthaí i láthair bunaithe ar an athbhreithniú seo:

- Tá gá ríthábhachtach le hiarracht chomhoibríoch ón tsochaí, scoileanna, muinteoirí, tuismitheoirí, agus daoine óga le poalsaí agus cleachtas a chinneadh, agus is déan tábhacht ar leith é go mothóidh daoine óga go gclósítear a nglór maidir leis an nithe a bhaineann leo;
- Ní mór an chibearbhulaíocht a áireamh i gcur chuige phobal uile na scoile i leith na bulaíochta, a chuireann ar chumas scoláirí íospart a thuairisciú agus cunámh a lorg dóibh féin nó dá bpiaraí;
- Tá oiliúint riachtanach do dhaoine óga maidir le fanacht slán sa chibearspás, freagairt go héifeachtach agus ionsaitheacht rompu, agus feabhas a chur ar scileanna sóisialta ar líne;
- Ní mór do thuismitheoirí agus muinteoirí araon freagracht a ghlacadh as déileáil le hiompraíocht ghránna sa chibearspás agus ní mór dóibh tacaíocht a thairiscint dóibh siúd a fhulaingíonn í;
- Tá sé tábhachtach go bhfaigheadh muinteoirí oiliúint, idir oiliúint réamhsheirbhíse agus oiliúint um fhorbairt ghairmiúil i dtaca le grúpdhinimic agus bainistíocht coinbhleachta;
- Aithnítear ról tábhachtach tuismitheoirí leis an moladh go rachaidh tuismitheoirí i dtaithí ar an Idirlíon agus na naisc a ghabhann leis, agus go spreagfaidh siad cumarsáid rialta lena leanaí i dtaca le gníomhaíochtaí sa chibearspás.

Tá COST Gníomh IS0801, go dtí seo, ar an tionól is tábhachtaí de shaineolaithe an domhain, lena n-áirítear saineolaithe na hÉireann, i réimse na bhfadhbanna bulaithe/íospartach, sábháilteacht an Idirlín, agus tosca eile a bhaineann le fadhb seo na cibearbhulaíochta atá ag teacht chun cinn. Tá aschuir eile ó obair an Ghnímh á gcur ar fáil anois (e.g. déileáil le cibearbhulaíocht: Perren et al., 2012a,b).

Conas a Bhaineann Dlí na hÉireann le Bulaíocht

Tá scrúdú déanta ag Smith (á chur i gcló) ar an gcaoi ina mbaineann reachtaíocht na hÉireann le bulaíocht scoile agus deir “Cé nach mbaineann an dlí go follasach le ‘bulaíocht scoile’, nach luaitear na focail, leagann sé dualgais ar scoileanna agus orthu siúd a ritheann iad, ar an gcéad dul síos, déileáil le bulaíocht i dtéarmaí polasaithe agus nósanna imeachta cuí a chur ar bun chun iompraíocht den sórt sin a chosc, agus gníomhú mar is cóir agus go pras chun déileáil léi nuair a tharlaíonn sí; agus ar an dara dul síos, nuair atáthar ag déileáil le hiompraíocht den sórt sin, gníomhú de réir nósanna imeachta córa.” (lch. 1). Cé nach bhfuil slí a dhéileáilann go sonrach leis an mbulaíocht ar scoil, is féidir roinnt dlíthe coiriúla agus sibhialta a chur i bhfeidhm i gcásanna bulaíochta traidisiúnta agus cibearbhulaíochta araon, sa dlí coiriúil, amhail:

- An tAcht um Oifig an Phoist (Leasú) (1951);
- An tAcht um Dhamáiste Coiriúil (1991);
- An tAcht um Chionta Neamh-Mharfacha in aghaidh an Duine (1997);
- An tAcht um Cheartas Coiriúil (Cionta Gadaíochta agus Calaoise) (2001);
- Acht um Shábháilteacht, Sláinte agus Leas ag an Obair (2005).

agus an Dlí Sibhialta, amhail:

- An tAcht Oideachais (1998);
- An tAcht Oideachais (Leas) (2000);

- An tAcht um Stádas Comhionann (2000-2008);
- An tAcht um Chlúmhilleadh (2009).

Luann Smith (á chur i gcló) an tábhacht atá leis an Acht Oideachais (Leas) (2000), toisc go n-éilíonn Alt 23 go n-ullmhóidh Bord Bainistíochta ‘cód iompraíochta’ a bheidh i gcomhréir le treoir an Bhoird Náisiúnta um Leas Oideachais (http://www.newb.ie/downloads/pdf/guidelines_school_codes_eng.pdf), a ordaíonn nach mór do Bhoird Bainistíochta scoile polasaithe a chur i bhfeidhm d’fhonn bulaíocht agus ciapadh a chosc nó dul i ngleic leo. Cé nach éasca an tasc é do scoileanna fadhbanna bulaithe/íospartach a chomhrac go rathúil, tá roinnt acmhainní úsáideacha is féidir a bheith mar threoir dá modhanna.

Tá athbhreithniú tráthúil curtha i láthair ag Purdy agus Mc Guckin (á chur i gcló) ar cheisteanna polasaí agus reachtaíochta i dtaca leis an gcibearbhulaíocht d’oideoirí in Éirinn, ó Thuaidh agus ó Dheas, taobh le taighde nua a fhiosraíonn an chaoi ina bhfuil scoileanna ag bainistiú ceisteanna maidir le teacht chun cinn na cibearbhulaíochta.

Acmhainní: Bulaíocht agus Cibearbhulaíocht

Tugann an roinn seo athbhreithniú ar acmhainní agus aschuir ó thograí a forbraíodh d’fhonn cuidiú lei siúd atá ag iarraidh an bhulaíocht a chomhrac, lena n-áirítear foireann scoile agus tuismitheoirí. Cé go dtéann bulaíocht i bhfeidhm ar pháistí scoile ar fud na hÉireann, tá iarrachtaí déanta le laghdú ar fhadhbanna bulaithe/íospartach i dtaca le bulaíocht thraidisiúnta agus le cibearbhulaíocht araon, agus bhí na hiarrachtaí seo i bhfoirm clár leathan scoilbhunaithe, amhail Clár Frith-Bhulaíochta Bunscoile Dhún na nGall, chomh maith le hiarrachtaí ar leibhéal aonair, amhail an togra CyberTraining4Parents.

Cur Chuige Scoile Uile

Ní coincheap nua é an Cur Chuige Scoile Uile don Treoirchomhairleoir ag cleachtadh a dhéanann iarracht athchóiriú agus nuashonrú a dhéanamh ar a bPlean Treorach Scoile Uile ‘beo’ (DES, 2005) i gcomhréir leis an bpolasaí agus taighde agus cleachtadh fianaisebhunaithe. Bíonn teoiricí éiceolaíochta, amhail na cinn a chuireann Bronfenbrenner (1979) chun cinn, ina n-uirlisí úsáideacha ina leith seo (féach Mc Guckin & Minton, á chur i gcló). Mar a luadh cheana, sa Phlean Gníomhaíochta Nua um Bulaíocht, agus sna treoirlínte nua maidir le meabhaishláinte dhearfach agus cosc an fhéinmharaíthe a chur chun cinn in iarbunscoileanna freisin, luaitear an gá le Cur Chuige Scoile Uile.

Tá neart tionscnamh frithbhulaíochta bunaithe ar fhealsúnacht lárnach an Chuir Chuige Scoile Uile: “... bunaithe ar an mbonn fur fhadhb chórasach í an bhulaíocht, agus, dá bhrí sin, nach mór idirghabháil ar dhíriú ar chomhthéacs uile na scoile seachas agus bulaithe agus íospartaigh aonair.” (Smith, Schneider, Smith, & Ananiadou, 2004, lch. 548).

Maidir le héifeachtacht chlár frithbhulaíochta scoile uile a chur i bhfeidhm agus a thástáil, rinne Minton agus O’Moore (2008) dearadh agus tástáil ar Chlár Frith-Bhulaíochta Bunscoile Dhún na nGall. Bhí ceithre phríomh-chomhpháirt sa chlár:

1. Líonra de ghairmeoirí atá oilte chun an clár frithbhulaíochta a chur i bhfeidhm i scoileanna atá páirteach;
2. Acmhainní do mhuinteoirí agus oiliúint inseirbhíse curtha ar fáil ag na hoiliúnóirí;
3. Acmhainní agus eolas do thuismitheoirí agus baill eile den phobal curtha ar fáil ag oiliúnóirí;
4. Ról comhairliúcháin á ghlacadh ag oiliúnóirí ar feadh ré an chlár i scoileanna.

Cuireadh b'oilíúint ar aon oilíúinóir déag i dtaca leis na nithe seo a leanas:

- Sainmhínte ar an mbulaíocht;
- Tréithe coitianta bulaithe agus íospartach;
- Comharthaí féideartha de bhulaíocht or íospairt;
- Tionchar diúltach na bulaíochta;
- Cur Chuige Scoile Uile chun dul i ngleic leis an mbulaíocht;
- Modhanna idirghabhála;
- Déileáil le tuismitheoirí;
- Scileanna chur i láthair.

Bhí Clár Frith-Bhulaíochta Bunscoile Dhún na nGall ar bun idir 1998 agus 2000, agus ghlac 42 bunscoil ar an iomlán páirt sa chlár. Bhí rath ar an gclár i dtaca le laghdú ar rátaí coitiantachta d'iompraíocht bulaíochta agus d'íospairt freisin, mar a léiríodh ag tástáil roimh an gclár agus ina dhiaidh (O'Moore & Minton, 2005).

“Cool Schools”

Féachann an clár Cool School

(http://www.hse.ie/eng/services/Find_a_Service/Children_and_Family_Services/Child_and_Adolescent_Health/Coolschoolbullyfree/What%20we%20do%20for%20teachers.html) le dul i ngleic le bulaíocht in iar-bhunscoileanna agus chuir seirbhís Siciatrachta Leanaí Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte Bhaile Átha Cliath Thuaidh Thoir ar bun é le tacaíocht ón Roinn Oideachais agus Eolaíochta. Cruthaíodh an clár chun cuidiú le scoileanna dul i ngleic leis an mbulaíocht go héifeachtach, agus tá leabhráin úsáideacha ar fáil ar an suíomh gréasáin

(<http://www.hse.ie/eng/services/Publications/services/Children/Cool%20School%20Bully%20Free%20Project%20Booklets.html>). Tá an clár Cool School á threoraú ag na Treoirlínte a d'eisigh DE (1993) agus cláir a bhí éifeachtach. Is iad príomhaidhmeanna an chlár:

- Tacú le poilsaí scoile uile a chur i bhfeidhm;
- Ábhair oilíúna a sholáthar do mhuinteoirí, tuismitheoirí, agus don seomra ranga;
- Grúpa teiripeacha a sholáthar d'íospartaigh bulaíochta;
- Uirlis measúnaithe a fhorbairt dóibh siúd a dhéanann bulaíocht ar dhaoine eile.

Seicphointí

Sa Ríocht Aontaithe, thug Varnava (2005) isteach an clár Seicphointí chun dul i ngleic le foréigean i scoileanna. Is é an phríomhaidhm atá aige feabhas a chur ar iompraíocht leanáí ar scoil, agus ar an gcaoi sin cur lena n-acmhainn foghlama. Bíonn Cur Chuige Scoile Uile (WSA) ag Seicphointí, ag díriú ar fhoireann scoile (Seicphointí do Scoileanna), leanáí (Seicphointí do Dhaoine Óga), agus tuismitheoirí (Seicphointí do Thuismitheoirí). Tá an clár dírithe go príomha ar bhunscoileanna agus iar-bhunscoileanna ach deirtear go bhfuil fiúntas ar leith aige i measc scoláirí ag aistriú chuig an meánscoil. Tá sé d'aidhm ag Seicphointí feasacht a mhéadú, cuidiú le féin-íniúchadh scoile, treoir a thabhairt, agus múnla inoiriúnaithe a sholáthar is féidir le scoileanna a úsáid.

Mar uirlis úsáideach agus simplí i dtaca le Cur Chuige Scoile Uile, is féidir le Treoirchomhairleoirí na hábhair Seicphointí a úsáid go héasca agus go tapa chun féin-

iniúchadh a dhéanamh ar a bpobal scoile agus réimsí láidreachta agus réimsí nach mór a fheabhsú fós a aithint. Is féidir tuilleadh ábhar agus léitheoireacht fhéindhírthe a rochtain go héasca ón gclár VISTA *Violence in Schools Training Action* (VISTA: <http://www.vista-europe.org>).

VISTA: Violence in Schools Training Action

Molann an clár *Violence in Schools Training Action* (VISTA: <http://www.vista-europe.org>) Cur Chuige Scoile Uile freisin chun dul i ngleic leis an bhforéigean i scoileanna. Cuireann an tionscnamh VISTA acmhainní oiliúna ar fáil do mhuinteoirí, baill foireann eile, tuismitheoirí, agus lucht déanta polasaí. Is é atá mar bhonn le VISTA an tuairim gur féidir le scoileanna tionchar a bheith acu trí dhearcthaí foréigneacha a chothabháil, nó trí thimpeallacht a chruthú a chothaíonn cur chuige frith-fhoréigneach. Molann VISTA (2006) an Cur Chuige Scoile Uile toisc go maítear “... is fearr aghaidh a thabhairt ar fhoréigean scoile mar dhúshlán comhoibríoch, agus ní mar fhadhb atá lonnaithe sa dhuine aonair. Ón dearcadh seo, áiríonn Cur Chuige Scoile Uile an gníomhaithe agus is féidir lena n-áirítear leanaí agus daoine óga, muinteoirí, bainistíocht scoileanna, baill foirne nach múinteoirí iad, tuismitheoirí, gobharnóirí, an pobal áitiúil, eagraíochtaí seachtracha agus an tsochaí i gcoitinne mar iomlán.” (p. 4). Tá cúig mhodúl clúdaithe ag VISTA, dírithe ar na téamaí seo a leanas:

1. Sainmhínte, Comhthéacs agus Eolas faoi Fhoréigean Scoile;
2. An Cur Chuige Scoile Uile i dtaca le Foréigean Scoile;
3. Freagraíochtaí agus Cearta;
4. Bainistiú agus Meastóireacht ar Athrú;
5. Cleachtadh Coiscitheach agus Comhtháite.

Tionscnamh Frithbhulaíochta Iorras

Tá an Cur Chuige Scoile Uile á chur i láthair ag Tionscnamh Frithbhulaíochta Iorras (EABI: http://www.iorraslecheile.ie/eabi_.html), iarracht chomhoibríoch idir Togra Forbartha Pobail Iorras Le Chéile agus an Dr Stephen Minton (School an Oideachais, Coláiste na Tríonóide, Baile Átha Cliath) chun dul i ngleic leis an mbhulaíocht ag leibhéal an phobail uile. Tá an tionscnamh seo uathúil toisc go bhfuil sé bunaithe ar phrionsabail na forbartha pobail, ina bhfuil scoileanna, clubanna agus eagraíochtaí páirteach.

Cibearbhulaíocht a Chomhrac

Tá roinnt tionscnamh Eorpacha curtha ar bun in iarracht chun dul i ngleic le híospairt i scoileanna. Mar shampla, ag glacadh le teicneolaíochtaí nua do chomhoibriú tras-náisiúnta, féachann an tionscnamh *Anti-Violence-Campus at Second Life (ACV@SL: http://www.antiviolencecampus.org/)* le haghaidh a thabhairt a bhulaíocht scoile, foréigean, leithcheal, agus seineafóibe, trí thimpeallacht fhíorúil a sholáthar a chuidíonn le foghlaim agus comhoibriú. Mar shampla, cuidíonn an campas le cúrsaí, seimineáir, ceardlanna, taispeántas scannán, agus taispeántais chomh maith le rochtain a sholáthar ar eolas ábhartha agus plé le saineolaithe. B’fhéidir go bhféachfaidh Treoirchomhairleoirí ar nádúr ardleibhéil an togra seo mar bhealach úsáideach chun bheith páirteach leis an nglúin ‘síor-reatha’ (Belsey, 2004), a d’fhéadfadh taitneamh a bhaint as gné chomhaimseartha an mheáin a úsáidtear chun na hacmhainní, teachtaireacht agus torthaí foghlama a sholáthar.

Ag leibhéal an AE, dhírigh tionscnaimh le déanaí go príomha ar an gcibearbhulaíocht toisc go bhfuil dúshlán ar leith sa chineál seo bulaíochta do leanaí, d’oideoirí, do thuismitheoirí, agus do lucht déanta polasaí. Cuireann an togra CyberTraining (www.cybertraining-project.org) lámhleabhar (saor in aisce) ar líne ar fáil do mhúinteoirí/oiliúnóirí i dtaca le cibearbhulaíocht a chomhrac. Tá na hábhair bunaithe ar na torthaí ó anailísí a rinneadh ar riachtanais i dtíortha comhpháirtíochta (lena n-áirítear Éire), dearchtaí na dtíortha ábhartha, agus measúnú ar an ‘staid’ reatha sna tíortha comhpháirtíochta a léiríonn taighde agus iarrachtaí idirghabhála chun cibearbhulaíocht a chomhrac (tá caibidlí athbhreithnithe maidir leis an staid in Éirinn ar fáil go forleathan). Tagraíonn na ‘hoiliúnóirí’ a ndírítear orthu sa togra seo do raon leathan de ghairmeoirí a bhfuil sé de chumas acu oiliúint a sholáthar ar an ábhar seo, lena n-áirítear Treoirchomhairleoirí. Tá seacht modúl sa Lámhleabhar:

1. Buntreoir don lámhleabhar oiliúna - prionsabail agus straitéisí;
2. Buntreoir don TFC;
3. Buntreoir don chibearbhulaíocht;
4. Ag dul i ngleic leis an gcibearbhulaíocht: Cuir chuige san Eoraip;
5. Ag obair le thuismitheoirí;
6. Ag obair le scoileanna;
7. Ag obair le daoine óga.

Togra leantach is ea CyberTraining4Parents (CT4P: www.cybertraining4tuismitheoirí.org) a bhfuil fócas níos cúinge aige ná an togra CyberTraining toisc go bhfuil sé dírithe go sainiúil ar thuismitheoirí agus oiliúnóirí tuismitheoirí, agus clúdaíonn sé trí ghné den oiliúint, lena n-áirítear:

1. Buntreoir do na meáin nua;
2. Buntreoir don chibearbhulaíocht;
3. Conas is féidir le an chibearbhulaíocht a bhrath, idirghabháil a dhéanamh agus í a chosc.

Tugann modúl breise d’oiliúnóirí treoir maidir le teicnící oiliúna nuair atáthar ag obair le thuismitheoirí: ‘Ag obair le thuismitheoirí: Prionsabail agus straitéisí don oiliúint’. Bhí roinnt aschur ag an togra lena n-áirítear oiliúint aghadh le aghaidh d’oiliúnóirí tuismitheoirí, cúrsa modhnaithe ar líne d’oiliúnóirí, cúrsa féindhírthe ar líne do thuismitheoirí, agus ríomhleabhar (<http://www.cybertraining4parents.org/ebook/>).

Tionscnamh le tacaíocht an AE is ea ‘COST Action IS0801 Cibearbhulaíocht: AG déileáil le húsáidí diúltacha agus ag feabhsú úsáidí dearfacha na nuatheicneolaíochtaí, i gcidrimh i suíomhanna oideachais (<https://sites.google.com/site/costis0801/>) a bhfuil 28 tír páirteach ann, agus dhá thír sheachtrach, eadhon an Astráil agus an Úcráin (chomh maith le hionchur ó chomhghleacaithe san Astráil agus sna Stáit Aontaithe). Tá deireadh tagtha leis an nGníomh le déanaí agus tríd an obair chomhoibríoch agus an saineolas comhroinnte maidir leis an gcibearbhulaíocht i suíomhanna oideachais, bhain sé amach an príomhchuspóir de threoirlínte a chruthú ar infheidhmithe san Eoraip. Bhí sé ghrúpa oibre sa Gníomh agus i measc na gnéithe tábhachtacha den obair chomhoibríoch bhí:

- Gnéithe sainmhínitehach agus tomhais den chibearbhulaíocht;
- Ionchur ón lasmuigh den phobal taighde (i.e. saineolaithe dlí, comhlachtaí fóin phóca, agus soláthraithe seirbhíse Idirlín);

- Treoirlínte náisiúnta atá ann cheana agus moltaí do straitéisí déileála thar tíortha éagsúla;
- Taighde a chomhroinnt maidir le straitéisí déileála chun déileáil leis an gcibearbhulaíocht;
- Úsáidí dearfacha na nuatheicneolaíochta i suíomhanna oideachais.

Mar thoradh ar an tionscnamh seo tá roinnt foilseachán ann atá le fáil ar an suíomh gréasáin. Go sonrach, i ngach ceann de na tograí seo a fuair cúnamh ón AE bhí taighdeoirí Éireannacha le saineolas leathan sa réimse.

Plé agus Conclúid

Is léir go bhfuil an bhulaíocht ina foirmeacha uile fós ina fadhb shuntasach do pháistí scoile na hÉireann le rioscaí gaolmhara don ghnóthachtáil oideachais agus folláine. Is léir go maith go bhfuil obair an-fhiúntach ar siúl chun fadhbanna bulaithe/íospartach a chomhrac, in Éirinn agus go hidirnáisiúnta. Cé nach bhfuil aon reachtaíocht a bhaineann go sonrachádúr sonrach agus uathúil a scileanna oiliúna agus comhairleoireachta.” (Flynn, 2012, p. 7). Cé go bhfuil neart oibre le déanamh maidir le bulaíocht a chosc agus a chomhrac i scoileanna, tá Treoirchomhairleoirí i suíomh lárnach chun ceannas a thabhairt do phobal scoileanna san obair seo.

Beathaisnéisí

Conor Mc Guckin

Post reatha: Ollamh Cúnta sa tSíceolaíocht Oideachais, Stiúrthóir Staidéar: Máistreacht sa Treoir agus Comhairleoireacht Oideachais, Scoil an Oideachais, Coláiste na Tríonóide Baile Átha Cliath, Baile Átha Cliath 2, Éire..

Is Síceolaí Cairte (British Síceolaíochta Society: CPsychol) agus Cláraithe (Cumanns Síceolaíochta na hÉireann: Reg. Psychol., Ps.S.I.) é Conor Mc Guckin, agus is Eolaí Cairte é (CSci) leis an gComhairle Eolaíochta. Is é Conor an Stiúrthóir Teagaisc agus Foghlama (Iarchéime) i Scoil an Oideachais i gColáiste na Tríonóide Baile Átha Cliath. Mar chuid de ghrúpa taighde na Scoile um Ionchumsithesan Oideachas agus sa tSochaí (IES), baineann spéiseanna toghde Conor le réimsí na síceolaíochta curtha i bheidhm ar bheartas agus próisis oideachais, síceolaíocht an oideachais, fadhbanna bulaithe/íospartach i measc leanaí agus aosach, riachtanais speisialta oideachais, síciméadracht agus tástáil, cráifeachas, agus méala.

Lucie Corcoran

Post reatha: Iarrthóir PhD, School an Oideachais, Coláiste na Tríonóide Baile Átha Cliath, Éire.

Rinne Lucie Corcoran BA sa tSíceolaíocht sa Choláiste Ollscoile, Baile Átha Cliath in 2006 agus í shin tá speisialú déanta aici sa taighde ar fadhbanna bulaithe/íospartach i scoileanna na hÉireann le fócas ar leith ar an gcibearbhulaíocht. Rinne Lucie MA ag Institiúid Ealaíne, Deartha agus Teicneolaíochta Dhún Laoghaire le taighde ag díriú ar fhéimheas agus pearsantacht i dtaca le fadhbanna bulaithe/íospartach traidisiúnta agus sa chibearsapás. Faoi

láthair tá críoch á chur aici le taighde PhD taighde ag Coláiste na Tríonóide Baile Átha Cliath maidir le straitéisí déileála don chibearbhulaíocht.

Tagairtí

Almeida, A., Berne, S., Cross, D., Beboutte, G., Fandrem, H., Fulop, M., et al. (2012). *Guidelines for preventing cyber-bullying in the school environment: a review and recommendations: COST Action IS0801: Cyberbullying: Coping with negative and enhancing positive uses of new technologies, in relationships in educational settings*. Faighte ó <https://sites.google.com/site/costis0801/guideline> 11 Eanáir 2013.

Alsaker, F.D., & Brunner, A. (1999). Switzerland. In P.K. Smith, K. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: A cross-national perspective* (pp. 250-263). London: Routledge.

Belsey, B. (2004). Cyber bullying: An emerging threat to the 'always on' generation. (retrieved September 12, 2009, from http://www.cyberbullying.ca/pdf/Cyberbullying_Article_by_Bill_Belsey.pdf).

Björkqvist, K., Ekman, K., & Lagerspetz, K. (1982). Bullies and victims: Their ego picture, ideal ego picture and normative ego picture. *Scandinavian Journal of Psychology*, 23, 307-313.

Cook, C.R., Williams, K.R., Guerra, N.G., Kim, T.E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 25, 65-83.

Corcoran, L., Connolly, I., & O'Moore, M. (2013). Cyberbullying in Irish schools: An investigation of personality and self-concept. *Irish Journal of Psychology*, 33, 153-165

Department of Education (1993). *Guidelines on countering bullying behaviour in primary and post-primary schools*. Dublin: The Stationary Office. Available at <http://www.education.ie/en/Parents/Information/Complaints-Bullying-Child-Protection-Discrimination/Guidelines-on-countering-bullying-behaviour-in-primary-and-post-primary-schools.pdf>

Department of Education and Science (2005). *Guidelines for Second-Level Schools on the Implications of Section 9(c) of the Education Act 1998, Relating to Students' Access to Appropriate Guidance*. Ar fáil ag: http://www.ncge.ie/uploads/pp_guidelines_second_level_schools_9c.pdf

Department of Education and Skills (2013). *Action Plan on Bullying. Report of the Anti-Bullying Working Group to the Minister for Education and Skills*. Dublin: The Stationery Office. Ar fáil ag: http://www.education.ie/servlet/blobServlet/tl_3rdlevel_accessreport.pdf

Department of Education and Skills (2013). *Well Being in Post-Primary Schools: Guidelines for Mental Health Promotion and Suicide Prevention*. Dublin: The Stationery Office. Ar fáil ag: http://www.education.ie/en/Publications/Education-Reports/well_being_PP_Schools_Guidelines

Department of Children and Youth Affairs (2011). *Children First – National Guidance for the Protection and Welfare of Children 2011*. Dublin: The Stationery Office.

Farrington, D., Loeber, R., Stallings, R., & Ttofi, M.M. (2011). Bullying perpetration and victimization as predictors of delinquency and depression in the Pittsburgh Youth Study. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 3, 74-81.

Flaspohler, P.D., Elfstrom, J.L., Vanderzee, K.L., Sink, H.E., & Birchmeier, Z. (2009). Stand by me: The effects of peer and teacher support in mitigating the impact of bullying on quality of life. *Psychology in the Schools*, 46, 636-649.

Flynn, G. (2012). Bullying. *Guideline*, 41, 7-8. Dublin, Ireland: Institute of Guidance Counsellors.

Fonzi, A., Genta, M., Menesini, E., Bacchini, D., Bonino, S., & Costabile, A. (1999). Italy. In P.K. Smith, K. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano, & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying* (pp. 140-156). London: Routledge.

Galen, B.R., & Underwood, M.K. (1997). A developmental investigation of social aggression among children. *Developmental Psychology*, 33, 589-600.

Gibb, S.J., Horwood, J., & Fergusson, D.M. (2011). Bullying victimization/perpetration in childhood and later adjustment: Findings from a 30 year longitudinal study. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 3, 82-88.

Glew, G.M., Fan, M.Y., Katon, W., Rivara, F.P., & Kernic, M.A. (2005). Bullying, psychosocial adjustment, and academic performance in elementary school. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*, 159, 1026.

Gradinger, P., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying: Identification of risk groups for adjustment problems. *Zeitschrift für Psychologie*, 217, 205-213.

Hawker, D.S.J., & Boulton, M.J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychiatry and Psychology and Allied Disciplines*, 41, 441-455.

Hay, C., & Meldrum, R. (2010). Bullying victimization and adolescent self-harm: Testing hypotheses from general strain theory. *Journal of Youth and Adolescence*, 39, 446-459.

Jovonen, J., & Gross, E.F. (2008). Extending the school grounds? – Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78, 496-505.

Kowalski, R., & Limber, S. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.

Kowalski, R., Limber, S., & Agatson, P. W. (2008). *Cyber Bullying: Bullying in the digital age*. Malden, Massachusetts: Blackwell.

- Machmutow, K., Perren, S., Sticca, F., & Alsaker, F.D. (2012). Peer victimisation and depressive symptoms: Can specific coping strategies buffer the negative impact of cybervictimisation? *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17, 403-420.
- Mc Guckin, C., & Minton, S. (in press). From theory to practice: Applying ecosystemic approaches to the understanding of school bullying. *Australian Journal of Guidance and Counselling*.
- Mc Guckin, C., Cummins, P.K., & Lewis, C.A. (2010). f2f and cyberbullying among children in Northern Ireland: Data from the Kids Life and Times Surveys. *Psychology, Society, & Education*, 2, 83-96.
- Mc Guckin, C., & Lewis, C.A. (2003). A cross-national perspective on school bullying in Northern Ireland: A supplement to Smith, et al. (1999). *Psychological Reports*, 93, 279-287.
- Mills, C., Guerin, S., Lynch, F., Daly, I., & Fitzpatrick, C. (2004). The relationship between bullying, depression and suicidal thoughts/behaviour in Irish adolescents. *Irish Journal of Psychological Medicine*, 21(4), 112-116.
- Minton, S.J. (2012). Alterophobic bullying and pro-conformist aggression in a survey of upper secondary school students in Ireland. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 4, 86-95.
- Minton, S. J., & O'Moore, M. (2008). The effectiveness of a nationwide intervention programme to prevent and counter school bullying in Ireland. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 8, 1-12.
- National Society for the Prevention of Cruelty to Children (2012). The NSPCC working definition of Sexual Bullying. Faighte ó: http://www.nspcc.org.uk/Inform/resourcesforteachers/classroomresources/sexual_bullying_definition_wdf68769.pdf 11 Eanáir 2013.
- O'Moore, M. (2012). Cyber-bullying: the situation in Ireland. *Pastoral Care in Education*, 30, 209-223.
- O'Moore, M., & Minton, S. J. (2005). An evaluation of the effectiveness of an anti-bullying programme in primary schools. *Aggressive Behavior*, 31, 609-622.
- O'Moore, M., & Minton, S. J. (2004). *Dealing with bullying in schools: A training manual for teachers, parents and other professionals*. London: Paul Chapman Publishing.
- O'Moore, M., & Minton, S. J. (2009). Cyber-Bullying: The Irish Experience. In C.Q.S. Tawse (Ed.), *Handbook of Aggressive Behaviour Research* (pp. 269-292). New York: Nova Science Publishers, Inc.
- O'Moore, M., Kirkham, C., & Smith, M. (1997). Bullying behaviour in Irish schools: A nationwide study. *Irish Journal of Psychology*, 18, 141-169.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Oxford: Blackwell.

Olweus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *European Journal of Psychology of Education*, 10, 495-510.

Patchin, J., & Hinduja, S. (2010). Cyberbullying and self-esteem. *Journal of School Health*, 80, 614-621.

Perren, S., Corcoran, L., Cowie, H., Dehue, F., Garcia, D., Mc Guckin, C., Smahel, D., Sevcikova, A., Tsatsou, P., & Vollink, T. (authors in alphabetical order) (2012a). Tackling cyberbullying: Review of empirical evidence regarding successful responses by students, parents, and schools. *International Journal of Conflict and Violence*, 6, 283-293.

Perren, S., Corcoran, L., Cowie, H., Dehue, F., Garcia, D., Mc Guckin, C., Smahel, D., Sevcikova, A., Tsatsou, P., & Vollink, T. (authors in alphabetical order) (2012b). *Coping with cyberbullying: A systematic literature review. Final Report of the COST IS0801 Working Group 5 (Published Online)*. Available online on COST Action IS0801 on Cyberbullying website: <https://sites.google.com/site/costis0801/working-group-5>.

Purdy, N., & Mc Guckin, C. (in press). *Cyber-bullying and the law: What schools know and what they really need to know: CBLAS - CyberBullying: Law for Schools*. A Report for the Standing Conference on Teacher Education North and South (SCOTENS). Report published by The Centre for Cross Border Studies for the Standing Conference on Teacher Education North and South (SCOTENS).

Purdy, N., & Mc Guckin, C. (2011). *Disablist bullying: An investigation of student teachers' knowledge and confidence*. A Report for the Standing Conference on Teacher Education North and South (SCOTENS). Report published by The Centre for Cross Border Studies for the Standing Conference on Teacher Education North and South (SCOTENS).

Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. London and Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Smith, J.D., Schneider, B.H., Smith, P.K., & Ananiadou, K. (2004). The effectiveness of whole-school antibullying programs: A synthesis of evaluation research. *School Psychology Review*, 33, 548 - 561.

Smith, M. (in press). Bullying in Ireland: A legal perspective. In P. Stevens & A. M. O'Moore (Eds.), *Bullying in Irish Education: Perspectives in research and practice*. Cork, Ireland: Cork University Press.

Smith, P.K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49, 376-385.

Smith, P.K., & Shu, S. (2000). What good schools can do about bullying: Findings from a survey in English schools after a decade of research and action. *Childhood*, 7, 193-212.

Varnava, G. (2005). *Checkpoints for schools: Towards a non-violent society. Improving behaviour to enhance learning*. London. National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

Wang, J., Iannotti, R.J., & Nansel, T.R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health, 45*, 368-375.

Whitney, L., & Smith, P.K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research, 35*, 3-25.

Whitted, K.S. & Dupper, D.R. (2005). Best practices for preventing or reducing bullying in schools. *Children & Schools, 27*, 167-175.

Willard, N. (2007). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Research Press.